

NENAD VUKOSAVLJEVIĆ

ISTRAŽIVANJE U MAKEDONIJI

OKTOBAR - DECEMBAR 2000

Istraživačko putovanje u Makedoniji

Januar 2001

© Centar za nenasilnu akciju

Kontakt adresa:

Centar za nenasilnu akciju

Bentbaša 31, 71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Tel/Fax: +387 33 440-417

Email: cna.sarajevo@nenasilje.org

www.nenasilje.org

Uvod

Istraživačko putovanje u Makedoniju, u periodu novembar-decembar 2000, obavili su Ivana Franovic i Nenad Vukosavljevic iz Centra za nenasilnu akciju, Sarajevo.

Ciljevi istraživačkog putovanja bili su:

- Analiza političke situacije u toj zemlji
- Istraživanje potreba grupa koje su aktivne u oblasti izgradnje mira, transformacije konflikata i međuetnickih odnosa
- Ispitivanje mogućnosti da se intenzivira trenerski rad u trouglu Srbija-Kosovo-Makedonija otvaranjem dodatnog ureda CNA u Makedoniji.

Politička situacija u susednoj Srbiji drastično se promenila u periodu od planiranja do ostvarivanja istraživačkog puta u Makedoniju. Novouspostavljeni prostor za delovanje unutar Srbije/Jugoslavije omogućava aktivnosti u oblasti izgradnje mira i razvoja civilnog društva koje su do nedavno bile nezamislive.

Politička situacija u Makedoniji

Međuetnicki odnosi, demokratija, ljudska prava

Politička situacija u Makedoniji, na Kosovu i u Srbiji bila je tema svih razgovora, koje smo imali tokom poseta raznim organizacijama i u drugim kontaktima. Pogledi na trenutne okolnosti i pravac u kome se kreće sadašnja vlada Makedonije veoma se razlikuju, mada se mogu definisati dva glavna, međusobno suprotstavljena stava. Pojednostavljeno, može se reći da postoji makedonska i albanska percepcija uzroka poremećenih međuetnickih odnosa, što je nepobitna činjenica. Oba gledišta vide suprotnu stranu kao jedino odgovornu i krivu za trenutnu situaciju. Između toga, postoji nekolicina ljudi koji su analizirali situaciju i prepoznali svoju odgovornost da deluju u pravcu razumevanja i uspostavljanja komunikacije između obe strane.

Makedonija je podeljena zemlja: zapadni deo zemlje ka granici sa Kosovom i Albanijom je naseljen uglavnom Albancima, u ostalom delu zemlje većinu predstavljaju etnički Makedonci. Pored ove dve veće etnicke grupe, u Makedoniji žive i druge: Turci, Muslimani slovenskog porekla, Srbi, Romi, Goranci, Bugar i Vlasi. Može se generalno reci da ove nacionalne manjine dele gledište makedonske "strane". U glavnom gradu Skoplju, postoji veliko prisustvo albanske manjine koja već čini četvrtinu ukupne populacije. Regionalni centar Albanaca u Makedoniji je Tetovo, koje se nalazi zapadno od Skoplja. Albanci čine dve trećine stanovnika Tetova. Univerzitet u Tetovu pruža visoko obrazovanje na albanskom jeziku, ali ima nejasan pravni status, pošto ga ne finansira vlada, a diplome stecene na ovom univerzitetu se ne priznaju. CNA je, na ovom istraživačkom putovanju, posebnu pažnju obratio na oblasti u kojima je stanovništvo etnički izmešano i koje, dakle, predstavljaju fokus etničkih tenzija. To su gradovi: Skoplje, Tetovo, Gostivar i Debar.

Ukupan broj stanovnika albanskog porekla u Makedoniji, nepoznat je i predstavlja kontraverzu. Dok zvanični podaci tvrde da albanske populacije ima 25%, nezvanične procene su 30-35%. Makedonija ima ukupno oko dva miliona stanovnika. Popis bi trebalo da se obavi 2001. godine. Razlika između zvaničnih i nezvaničnih podataka može se objasniti izraženim problemom apatrida (nemanja državljanstva). Posle raspada bivše Jugoslavije, čija je jedna od republika članica bila Makedonija, makedonske vlasti su uskratile pravo na državljanstvo i makedonska dokumenta mnogim ljudima. Uskracivanjem državljanstva bili su pogodeni prvenstveno Albanci koji žive u Makedoniji, i to oni koji nisu bili obuhvaćeni popisom iz 1991. ili oni rođeni na Kosovu ili u drugim delovima bivše Jugoslavije, bez obzira što su živeli u Makedoniji decenijama. Ovim je, kako tvrde albanski izvori, pogodeno oko 120.000 ljudi. Kao posledica ovoga, oni nemaju prava da: glasaju, imaju socijalno osiguranje i makedonska dokumenta (obično imaju samo putnu ispravu za lica bez državljanstva) i samim tim nemaju prava da učestvuju u političkom životu društva. Njihovi zahtevi za državljanstvo odbijani su bez objašnjenja, sa beleškom da policija ima diskreciono pravo policije da (ne) otkrije svoje razloge. U mnogim slučajevima, jedan član porodice nema državljanstvo, dok ostali imaju. Deca osoba bez državljanstva rođena u Makedoniji takode ostaju bez državljanstva. Ovako stroga diskriminacija verovatno ima za cilj umanjivanje političkog uticaja Albanaca koji žive u Makedoniji, mada tako stvara plodno tle za politički ekstremizam.

Politički pokret Albanaca u Makedoniji organizovan je u dve političke partije, Demokratsku partiju Albanaca (DPA), koja je članica vladajuće koalicije, i Partiju demokratskog progresa (PDP) koja je bila članica bivše vlade. Glavni cilj obe partije je priznavanje ustavnih prava Albanaca u Makedoniji. Priznavanje albanskog kao službenog jezika, državno finansiranje Univerziteta u Tetovu, uskladjivanje procentualnog učešća Albanaca u državnim službama u odnosu na njihovu ukupnu procentualnu zastupljenost, su samo pojedinačni koraci u cilju ustavnog priznavanja Albanaca u Makedoniji.

Procenat Albanaca stalno raste zbog visoke stope nataliteta. Ovo se može objasniti nedovoljnim obrazovanjem i postojanjem tradicionalno jake patrijarhalno strukturisane porodice. Visok natalitet povezan je sa siromaštvom, niskim

ekonomskim rastom, visokom nezaposlenošću i najzad, nedostatkom motivacije roditelja da finansiraju školovanje svoje dece. Obrazovni trend iz osamdesetih, krenuo je obrnutim tokom u devedesetim, jer su visoko obrazovani ljudi ostajali nezaposleni i prema tome nemotivisani da školuju svoju decu.

U etnicki mešovitim sredinama, na primer u Tetovu, jedno pored drugog, egzistiraju dva paralelna društva. Ulice su jasno podeljene na albanske i makedonske. Izgleda da postoji pravilo da se, posebno uveče, ne ulazi u prostore "drugih". To ide dotle da ljudi odbijaju čak i da uđu u kaficu ili restoran onih "drugih". Predavanja u školama podeljena su na albanska i makedonska, po smenama, tako da ni predavaci ni učenici, koji koriste iste školske prostorije a uče svako na svom maternjem jeziku, ne dolaze u međusobni dodir. Dolazi do redovnih eskalacija nasilja, kao na primer 28. novembra 2000., na Dan albanske zastave, kada su albanski učenici skinuli makedonsku zastavu sa školske zgrade i postavili albansku. Nakon toga, makedonski učenici su bojkotovali predavanja i organizovali demonstracije, pa je opasan sukob između daka jedva održan pod kontrolom, uz policijske kordone.

Zemljom vladaju mržnja i nepoverenje. Situacija je slična onoj na Kosovu, početkom devedesetih, između kosovskih Srba i Albanaca. Treba napomenuti da se situacija na Kosovu prati sa velikim interesovanjem. Dok Albanci iz Makedonije osećaju solidarnost sa kosovskim Albancima, mnogi Makedonci se plaše da se na Makedoniju može primeniti sličan scenario, da se odvoji zapadna Makedonija i pripoji Velikoj Albaniji.

Sadašnja vladajuća koalicija sastavljena je od ekstremno nacionalističke VMRO-DPMNE i njihovog albanskog ekstremno nacionalističkog partnera, DPA. Ovakva konstelacija snaga podseća na koaliciju Bošnjaka, Hrvata i Srba - nacionalista iz Bosne i Hercegovine, koje su vladale zemljom uoči rata i najzad ga i započele. Mnogi izveštaji medija govore o korupcionaškim aferama vlasti, ukazujući na kriminalne radnje oko dogovora o švercu cigareta, droge i oružja. Za ovo još nisu podneti jasni dokazi.

Samo pre nekoliko godina, na mitinzima VMRO mogle su se videti parole „Albanci u gasne komore!“, dok se DPA poigravala idejama o Velikoj Albaniji. Zato je neverovatno da koalicija ove dve partije naizgled odlično funkcioniše već dve godine. Većina Albanaca u Makedoniji uglavnom je zadovoljna onim što je vlada do sada postigla, pošto su učinjeni neki koraci na izjednačavanju statusa Albanaca sa Makedoncima. S druge strane, većina Makedonaca uplašena je ovakvim razvojem događaja. Spora ali izvesna promena etnicke ravnoteže, u Makedoniji, veoma plaši makedonsko stanovništvo. Mogu se čuti izjave kao npr: „Oni će nam uzeti sve. Oni će ovde postati većina i učiniti našu zemlju delom Velike Albanije“.

Neki od naših partnera u razgovorima bili su mišljenja da je demokratski razvoj imao obrnut smer od dolaska nove vlade. Na lokalnim izborima 2000. bilo je različitih nepravilnosti, koje su ukazivale na pokušaje izborne krađe. Veliki poraz vladajuće partije VMRO u prvom krugu lokalnih izbora, je na čudesan način preokrenut u drugom krugu (na izborima u Skoplju, oko 100.000 glasova za opoziciju nije sabrano u drugom krugu). Nezavisni posmatraci izbora javljali su o raznim fizičkim napadima, lažnim licnim dokumentima i sličnim stvarima.

Bilo je tvrdnji, iz svih delova Makedonije, o korupciji vladajuće partije i zloupotrebi vlasti u korist pojedinih političkih partija. Govori se da je to obratan trend političkog razvoja i da predstavlja goruće pitanje. Mada je prethodna vlada izgubila izbore zbog svoje velike umešanosti u korupcionaške afere, sada se, u poredenju sa VMRO opisuje kao manje korumpirana. U Gostivaru, koji je 95% naseljen Albancima, aktivista jedne NVO tvrdio je da je posebno zapadna Makedonija, sada pošto je pao Miloševičev režim, poslednji bastion diktature na Balkanu.

Sve veće partije na političkoj sceni su bile, ili su trenutno, u vladi, pa su samim tim sve upletene u korupciju. Ne postoji prepoznatljiva alternativa nacionalističkom kursu obeju strana. Opozicione partije takođe koriste nacionalističku retoriku, što izgleda da je sigurno sredstvo u borbi za vlast.

Neki potezi vlasti naišli su na odobravanje Albanske populacije, jer su videni kao koraci u pravcu priznavanja njihovih jednakih prava. Ova politika je nedovoljno predstavljena i objašnjena u javnosti, tako da je makedonski deo stanovništva malo prihvata i razume. Osim toga, među Makedoncima raste strah. Umesto da se vodi javna rasprava i traži podrška od građana, kao i njihove inicijative, odluke se donose i sprovode unutar malog vladajućeg kruga, u nadi da će se glorifikujući tonovi sa državne TV ubediti javnost u njihov uspeh. Nedostatak demokratske i kulture dijaloga pretilo da preokrene korake koji bi mogli doprineti stabilizaciji, u glavne neuspehe u budućnosti, moguće je na sledećim opštim izborima.

Postojeće inicijative u oblasti:

Mir, transformacija konflikata, međuetnička komunikacija i regionalna saradnja

Postoji svega nekoliko organizacija i inicijativa koje okupljaju albanske i makedonske aktiviste. Etnički podeljena, NVO scena izgleda da je fokusirana na različito definisane ciljeve. Dakle, većina makedonskih organizacija koje se bave nekakvim međuetničkim radom, svoje ciljeve opisuju kao „edukaciju lojalnih građana“. Pod ovim terminom podrazumeva se asimilacija, i jedva da je ostavljen ikakav prostor za udružene napore u stvaranju zajedničke budućnosti. S druge strane, albanske organizacije, uglavnom su usredsređene na zagovaranje svojih sopstvenih prava, koja su zaista u mnogome neostvarena. Skoro da ne postoji solidarnost preko granica etničkih grupa. Makedonci dele osećanje straha i diskriminacije, u oblastima u kojima su u manjini. Mali broj ljudi poseduje svest o tome da društvo u kome žive dele sa drugima, i da imaju odgovornost da kroz dijalog unapreduju proces transformacije društva.

Izvesno je da su u tom okruženju prisutne prepreke inicijativama koje žele angažovanje u otvorenom međuetničkom dijalogu, što dovodi do pritisaka i stvaranja straha. Pored toga, NVO se obično plaše lokalnih vlasti, jer mogu upotrebiti sredstva koja su im na raspolaganju da deluju protiv grupa koje se usude da ih kritikuju, ili da se bore za suprotne političke ciljeve. Na pitanje o pravnoj regulativi koja se odnosi na rad NVO, mnogi od partnera u razgovorima, rekli su nam da tu nema problema. Dok smo bili u poseti, koliko znamo, jednoj organizaciji

iz Tetova cije je osoblje dvo nacionalno, i koja se bavi meduetnickim radom sa decom, pitali smo našeg domacina da li bi oni nekako mogli intervenisati u tekucim sukobima između srednjoškolaca. On je odgovorio da se ne usuduju da urade tako nešto jer bi odmah osetili moc lokalnih vlasti kroz intenzivnu finansijsku kontrolu a i na druge nacine. Slicno bosanskim zakonima koji se odnose na NVO, i makedonski su takode puni birokratskih ogranicenja, koja primoravaju NVO da se bave "kreativnim" kjigovodstvom da bi ispunili zakonske uslove. Praksa je poznata vlastima i toleriše se sve dotle dok nekome ne treba zapretiti.

Postoje neke inicijative u kojima je fokus na meduetnickim skupovima mladih i dece, kojima se predvida da ti skupovi imaju uglavnom rekreativne i obrazovne sadžaje. Ovi skupovi se održavaju na makedonskom jeziku, koji govore skoro svi Albanci, dok jedva da ima Makedonaca koji razumeju ili govore albanski jezik. Ove aktivnosti su veoma dragocene, i nude jedinstvenu priliku za upoznavanje i komunikaciju ljudi razlicitog etnickog porekla.

U oblasti transformacije konflikata, naišli smo samo na jednu grupu, Ethnic Conflict Resolution Project - ECRP, iz Skoplja, koji drži treninge iz transformacije konflikata. Groupa okuplja i Makedonce i Albance, koji rade kao treneri sa etnicki mešovitim grupama mladih (srednjoškolaca). U ovom slucaju, aktivnosti idu dalje od skupova i obrazovanja ucesnika iz nenasilne komunikacije, razrade sukoba, bavljenja predrasudama i razlikama itd. Ipak, grupa ima veoma ogranicene kapacitete - samo 4 trenera. CNA je ovu grupu povezao sa našim ucesnicima Treninga za trenere i pored toga dogovorili smo se o uslovima buduće saradnje. Saradnja bi trebalo da obuhvati i prisustvo osoblja ECRP i bivših ucesnika našim trenerskim kursevima i posete trenera ECRP-a kao gostujucih trenera na dogadanjima koja organizuje CNA.

Izgleda da je poseban problem orijentacija NVO na konkretne projekte. To znaci da samo mali broj NVO ima jasno odredenu misiju i strategiju. Vecina ih pravi predloge projekata u trenutku kad donatori objave oglase u kojima traže partnere za pojedine oblasti. Tako donatori definišu strategiju razvoja civilnog dru štva i prioritete rada umesto da to budu autenticne inicijative lokalnih aktivista. Kao rezultat ovakve prakse, mnoge grupe nastale su zbog finansijskih interesa i bez motivacije aktivista. Povremena praksa vezivanja NVO za politicke partije za ciju se politiku zalažu, daje još mracniju sliku.

Uglavnom ne postoje lokalne inicijative koje svoj rad koncentrišu na širi region, izvan Makedonije. Goruci problemi unutar same Makedonije verovatno doprinose ovakvoj orijentaciji. Uprkos tome što su neki od naših partnera u razgovorima izrazili zanimanje za zajednicke aktivnosti u regionu i koristi preko - granicne razmene iskustava.

Zaključci

Izgradnja kapaciteta

Postojeći kapaciteti u Makedoniji su nedovoljni. Neke od inicijativa koje su financirane u proteklih godinu-dve imaju potencijal za razvijanje kapaciteta. Svedjedno, ovim grupama prvo je potreban trening kao i strukturna podrška njima samima.

Obrazovanje multiplikatora zaslužuje posebnu pažnju.

Uprkos nedostatku svesti o potrebi za regionalnim i radom preko granica, procenjujemo da je važno za makedonske ucesnike da budu ukljuceni u aktivnosti u regionu.

Makedonija kao mesto susreta

Makedonija može da bude neutralno mesto susreta za ljude sa Kosova i iz Srbije. Skupovi i trenerski rad na transformaciji konflikata može se koncentrisati na ove tri zemlje/regiona ukljucujuci i manjine. Razmena može dati dodatni kvalitet i smanjiti mogucu konfrontaciju na etnickoj osnovi između Albanaca s jedne strane i Srba i Makedonaca s druge strane, kroz ukljucivanje ucesnika iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Crne Gore. Slicne linije sukoba, ali njihovo delimicno razlicito izražavanje i faze razvoja nude bogatu podlogu za neophodna konstruktivna suceljavanja i transformaciju konflikata.

Kontakti sa organizacijama koje skupljaju etnicke Albance iz Makedonije pružaju lakši pristup albanskim organizacijama na Kosovu. Ovi kontakti su uspostavljeni tokom istraživačkog puta tako da postoji preduslov za unapređenje kontakata sa Kosovom. Zbog mnogih predrasuda i nedavnih užasnih događaja u regionu, za Srbe je posebno teško da stupe u kontakt sa Albancima, i obrnuto. Ozbiljne okolnosti što se tice bezbednosti na Kosovu, cine veoma opasnim putovanje po Kosovu, za sve ciji je maternji jezik srpsko-hrvatsko-bosanski.

Jezicka barijera

Oni ciji je maternji jezik srpsko-hrvatsko-bosanski razumeju makedonski jezik, i obrnuto. Radionice koje je CNA držao u Skoplju i Tetovu ovo potvrđuju, mada su se ponekad javljale jezicke poteškoce. Posebno je mladim Albancima ponekad bio potreban prevod, pošto nikad nisu ucili srpsko-hrvatsko-bosanski jezik u školi, što je ranije bio slucaj.

Potreba za treninzima

Potreba za meduetnickim radom u Makedoniji je veoma velika. CNA smatra da su treninzi iz nenasilne transformacije konflikata sa temema: nenasilna i interkulturalna komunikacija, timski rad, bavljenje razlikama, nacionalni identitet, predrasudama, rod, potrebni da bi se inicirao i unapredio proces komunikacije na razlicitim nivoima unutar makedonskog društva.

Prema našim sazanjima, u Makedoniji ne postoji Trening za trenere iz nenasilne transformacije konflikata. Neki aktivisti pohanali su obrazovne kurseve u inostranstvu, prvenstveno u USA i Skandinaviji. Kritika ovih kurseva odnosi se uglavnom na neprilagodенost nastavnog programa i neprimenljivost u uslovima koji postoje u lokalnim sredinama.

Postoji samo nekoliko brošura na makedonskom i albanskom jeziku, koje se mogu uzeti kao literatura iz razrade konflikata. CNA se susreo sa velikom potražnjom za našim trenerskim Prirucnikom „Nenasilje?“, pošto ne postoji uporediva literatura ni na jednom od ova dva jezika.

Jacanje kapaciteta NVO preko menadžmenta NVO takode zaslužuje pažnju, pošto postoje neke medunarodne agencije i grupe koje se koncentrišu na ovo podrucje. Neke lokalne grupe vec nude treninge iz NVO menadžmenta i rade na umrežavanju i razmeni informacija.

Preporuka strategije

Grupa koja deluje u Makedoniji ima razlicite mogucnosti da doprinese izgradnji mira. Ipak, s obzirom na javno prihvatanje, postoje neke mogucnosti koje se posebno preporucuju. To mogu biti inicijative koje okupljaju:

- ✍ Makedonce i Albance, sa ili bez dodatnih aktivista drugog etnickog porekla, koji za fokus svog rada imaju transformaciju konflikata
- ✍ Samo Makedonce, koji ce raditi sa Makedoncima na pitanjima: umanjivanja predrasuda, tako stvarajuci uslove za dalji meduetnicki rad
- ✍ Samo Albance, koji ce raditi s Albancima na pitanjima: umanjivanja predrasuda, tako stvarajuci uslove za dalji meduetnicki rad

Potencijalni CNA ured u Skoplju nužno bi trebalo da okuplja trenere iz Makedonije iz obe najveće etnicke grupe, pored dvoje aktivista iz CNA Sarajevo (srpskog i srpsko-crnogorskog porekla) - koji bi pomogli da se uspostavi ured. Po onome što znamo, postoji svega nekoliko makedonskih trenera koji bi se mogli angažovani i ni jedan albanski. Doprinosobrazovanju trenera i izgradnji kapaciteta može se, takode dati i delovanjem spolja, izvan Makedonije.

Definicija ciljeva trebalo bi prvenstveno da obuhvati obrazovanje trenera albanskog i makedonskog porekla. Nedostatak kapaciteta prisutan je na Kosovu i u Srbiji, gde postoje slicni problemi i konflikti. Usredsredenost na regionalni rad zahteva preko-granicnu saradnju koja može, prema iskustvima CNA Sarajevo, da

bude uspešno ostvarena kad inicijative preduzimaju školovani aktivisti razlicitog etnickog porekla. Barijere u komunikaciji i predrasude mogu se lakše premostiti u takvim okolnostima. Visok prioritet CNA bi trebalo da da podrži lokalnim inicijativama kojima se želi raditi na poboljšanju meduetnickih odnosa u Makedoniji, Kosovu i Srbiji.

Politicke promene u Srbiji otvorile su sasvim novi prostor za akciju. Dvoje aktivista iz CNA Sarajevo, koji treba da nastave i intenziviraju rad u trouglu Srbija-Kosovo-Makedonija, mogu da urade sledece:

- ?? Razvoju trenerski rada u regionu u trouglu Srbija-Kosovo-Makedonija, a time i odgovore na brojne zahteve za treninzima iz Srbije i Makedonije.
- ?? Deluju kao lokalna inicijativa u samoj Srbiji, doprinoseci razvoju kulture dijaloga, demilitarizaciji, komunikaciji sa susednim regionima i zajednickom iniciranju procesa pomirenja kroz suocavanje sa bliskom, nasiljem ispunjenom, prošlošcu.

Otvaranje ureda u Beogradu/Srbiji kao autenticne lokalne inicijative, koja ce okupljati aktiviste iz Srbije (trenutno u CNA Sarajevo), ukljucujuci nove aktiviste ne-srpskog porekla (što je korisno s obzirom na prihvatanje od strane javnosti), predstavlja moguci odgovor na trenutnu situaciju. Donedavno nezamisliva, ova mogucnost se pojavila posle revolucije u Srbiji.

Glavni cilj Beogradskog centra treba da bude unapredenje trenerskog rada iz nenasilne transformacije konflikata u regionu Balkana. Trenzi bi trebalo da se, u ovoj fazi, održavaju u Makedoniji ili Crnoj Gori, sa ucesnicima iz Srbije, Kosova, Makedonije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Kontakte iz Makedonije trebalo bi iskoristiti za razvijanje mreže kontakata na Kosovu da bi se doprlo do aktivista kojima je ovakav trening potreban.

Dodatna dimenzija Centra u Beogradu treba da bude javno delovanje, praktikovanje i zagovaranje kulture dijaloga i prevazilaženje kulture nasilja u samoj Srbiji. Buduci politicki dogovori i rešenja pitanja statusa Kosova, razjašnjavanje pitanja statusa manjina, demilitarizacija, bice moguci jedino ako su široko prihvaceni od gradana. Ovakvo prihvatanje od strane stanovništva može se ostvariti samo javnim radom na više nivoa i kroz proces otvaranja tabu tema. To su preduslovi za održiv mir i demokratski razvoj.

CNA Beograd može da da snažan doprinos izgradnji kapaciteta, školovanjem trenera sa podrucja Makedonije -Kosova-Srbije. Kontakti i poznavanje situacije prikupljeni tokom istraživačkog puta po Makedoniji potrebni su preduslovi za efikasan izbor partnerskih organizacija kao i ciljani razvoj ljudskih resursa u tim oblastima. Sakupljeno znanje nam je vec bilo od koristi u radu Sarajevskog ureda CNA.

Da bi se obezbedio efikasan regionalni rad, preporucuje se istraživačko putovanje u Srbiju. Istraživačko putovanje na Kosovo, takode se preporucuje, kada to situacija što se tice sigurnosti kretanja ne-Albanaca dozvoli.